

Rued Langgaard: *Flammekamrene* (BVN 221)

Kritisk førsteudgave ved Ole Ugilt Jensen og Bendt Viinholt Nielsen

Forord om værket

Flammekamrene er den sidste komposition i et værkkompleks, der materialiserede sig første gang i april-maj 1930 som tre klaverstykker med titlen *Lygtemands-Stemninger*. I 1932 blev de tre stykker smedet sammen til én sats, og året efter uropførte Langgaard værket under titlen *I det blafrende Efteraarslygteskær* (BVN 206). Langgaard arbejdede videre med kompositionen i 1934 og 1935. Årstallene kendes fra bl.a. kasserede titelblade, men det fuldstændige nodemateriale er ikke bevaret og det er uklart, hvilken musik, der skal forbindes med de to kompositionsår. Værket synes en overgang at have været konciperet i to satser med første sats svarende til *I det blafrende Efteraarslygteskær* i revideret form, mens det klaverstykke fra 1934, som nu foreligger under titlen *Adorazione* (BVN 223), sandsynligvis udgjorde anden sats.

I det blafrende Efteraarslygteskær blev gjenlydende fastholdt som titel en kort tid i denne nye fase, hvorefter kompositionen blev omdøbt til *Fantasi frit efter Dantes Divina Commedia*, altså med programmatisk tilknytning til *Den guddommelige Komædie* af Dante Alighieri (1265-1321). En supplerende titel, *Désespoir* (håbløshed), ses anvendt i 1935, og parallelt hermed fandtes et motto af Langgaard, frit efter nogle linjer i sang 13 af *Helvede*, der synes at have været det konkrete programmatisk anknævningspunkt i denne fase.

Det er uvist, hvornår den afsluttende redaktion begyndte at tage form. Forudsætningerne var dels et nyt indledningsmotiv (*Flammekamrene* t. 19-24), som i skitserne er uden datering, dels det indledende og afsluttende *Lento misterioso*-afsnit, der blev skitseret under et sommerophold i Troense i 1936. Manuskriptet til *Flammekamrene* blev fuldført 7. januar 1937 ”ved Skæret af Gadelygtens *Flammekammer!*”, som Langgaard skriver i slutdateringen. Titlen var muligvis oprindelig *Echo-Stemninger* efterfulgt af *Sørgeskoven*; det er i hvert fald de to titler, Langgaard anfører i værklisten i Kraks Blå Bog i perioden 1937-40 (1941 ff. nævnes værket ikke). Titlen *Sørgeskoven efter Divina commedia Sang XIII (Dante)* findes på et foreliggende, kasseret titelblad.

Flammekamrene's hovedsats (t. 19-226) kan karakteriseres som en forkortet og omarbejdet version af *I det blafrende Efteraarslygteskær*. Af sidstnævnte 284 takter genfindes omtrent halvdelen i identisk eller i mere eller mindre revideret form i nærværende værk.

Med valget af titlen *Flammekamrene* blev programmet ændret til sang 26 af *Helvede*. I denne sang beskrives ”falske rådgivere”, hvis sjæle er dømt til at brænde som ildtunger imellem klippespalterne. Beskrivelserne fortsætter i sang 27, og det er først i begyndelsen af denne sang, at ordet *Flammekammer* forekommer, i øvrigt et ord, der er helt specifikt for Chr. K. F. Molbechs danske oversættelse (1851-63). Det er også i sang 27, at grev Guido da Montefeltro (1223-98) beretter om den fejltagelse, der gjorde ham til en brændende sjæl i helvede. Langgaard må have været specielt interesseret i denne historie; i hvert fald nævner han den i et postkort afsendt fra Ribe 1.12.1944 til dirigenten Launy Grøndahl forud for uropførelsen af kompositionen (postkortet findes nu i Langgaards privatarkiv, Det Kongelige Bibliotek):

”Kære Herr Grøndahl!

Hvis De gider og har Tid, saa hør min Klavermusik: "Flammekamrene" paa Søndag kl. 11,40 (Radio) - om Guido af Montefeltro i Helvede (Divina commedia – Sang XXVII)”

På denne baggrund kan man naturligvis stille det spørgsmål, om Langgaard i virkeligheden mener sang 27 og ikke *XXVI*, som han skriver på manuskriptets titelside (og samstemmende anfører på et kasseret, tidligere titelblad).

Uropførelsen fandt sted i Statsradiofonien den 3. december 1944 i en studieudsendelse med pianisten Max Rytter. Initiativet til opførelsen synes at være kommet fra Rytter. Den første indspilning blev foretaget omkring 1970 af Noël Lee på lp (FONA TF 124).

© *Bendt Viinholt Nielsen, marts 2004*